

Bøger

Torsten Balle

Jysk ordbog, udgivet af Institut for jysk Sprog- og Kulturforskning under ledelse af Peter Skautrup, bind I, hæfte 1. Universitetsforlaget i Århus 1970.

H. F. Feilbergs ordbog over jyske almuesmål har længe været udsolgt. Den var et fortjenstfuldt arbejde, men den måtte blive ufuldkommen, bl. a. fordi han kun kunne skaffe ord fra bestemte egne af Jylland. Efter at Institutet for jysk Sprog- og Kulturforskning var blevet oprettet 1932, blev det da hurtigt dets hovedopgave at indsamle ord fra alle jyske dialekter med det formål at udgive en langt mere omfattende ordbog.

Denne indsamling, der har været i gang siden, har været et meget stort arbejde, og den måtte nødvendigvis tage lang tid, da man ikke kunne begynde at redigere en ordbog, før man havde hovedmængden af det jyske sprogstof hjemme. Alt hvad der kunne opspores af ældre trykte og håndskrevne dialektsamlinger, her fra Mors og Ty bl. a. provst Caspar Sehades og professor K. J. Lyngbys optegnelser, måtte gennemgås ord for ord og tages med, og desuden måtte man fra alle egne i Jylland indsamle de ord, der endnu er i brug eller har været det i mands minde.

Det ville være ugørligt at få hele ordforrådet opregnet i hvert enkelt sogn, men man har søgt at gøre det i nogle sogne rundt om i Jylland og har desuden udsendt spørgelister til ca. 500 lokale meddelere for at få oplysninger om enkelte ord eller få klarlagt forskelle. Skriftlige optegnelser vil dog altid til en vis grad være ufuldkomne, afhængig af optegnerens fortrolighed med dialekten og dens lyde, men i mange år har det nu været muligt ad teknisk vej at fastholde mundtlige meddelelser, først ved grammofonoptagelser og senere med optagelse på lydånd, således at hver dialekts særlige sprogtoner og lyd kan bevares for eftertiden og dens forskere.

Alt hvad man således har samlet, overføres på ordsedler, som danner det første grundlag for ordbogen. Som et vidnesbyrd om arbejdets omfang kan nævnes, at man allerede i 1958 havde ca. 2 millioner sedler. Alle disse millioner af sedler må ordnes og stude res, før redaktionen kan udarbejde det endelige manuskript. Dette

kolossale arbejde har krævet en næsten ufattelig tålmodighed og arbejdsevne af redaktionens leder, jysk dialektforsknings grand old man, professor Peter Skautrup, og hans medarbejdere, professorerne Niels Åge Nielsen og K. Ringgaard m. fl., da det var nødvendigt, at arbejdet blev gjort med den yderste akkuratess og grundighed.

Med spænding har alle dialektinteresserede da ventet på, at udgivelsen kunne begynde. Det er nu sket med det første hæfte, som går fra a til ad. Ordene bringes først som en opslagsform, hvorefter udtaleformer fra forskellige egne af Jylland anføres, ofte med bøjningsformer og træffende eksempler på ordenes brug, ligesom der er gjort omhyggelig rede for ordenes nøjagtige betydning, der kan være forskellig i forskellige egne. Måske ville nogle have ventet andre opslagsformer end den, der er brugt, men i så fald søger man ikke forgæves som så ofte i Feilbergs ordbog, da andre mulige opslagsformer er anført med henvisning til den anvendte. Ordbogen indeholder desuden en mængde instruktive kort bl. a. over dialektgrænser og enkelte ords og ordformers udbredelse.

Efter alt at dømme svarer Jysk Ordbog fuldt ud til de store forventninger, hvormed både fagfolk og lægfolk har imødeset den, og den vil nu være den vigtigste kilde for enhver, der søger oplysninger om jysk sprog.

Feilbergs ordbog vil dog ikke være overflødig. Han medtog nemlig utallige oplysninger om folkeliv og folketro, emner som han særlig grad var optaget af og havde et indgående kendskab til.

TB

Breve fra Kolds datter

En dattersøn af Christen Kold har udgivet nogle breve, som hans moder under et ophold på Askov højskole 1885-86 har skrevet til sin søster og til moderen, Kolds enke. Disse breve, der er samlet i et lille hæfte med forord af Sune Andresen, vil sikkert være af interesse for mange af årbogens læsere. Hæftet kan fås ved henvendelse til udgiveren, overlærer Johs. Kold-Pedersen, Aarestrupvej 14, 5000 Odense. TB

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1971, side 159-160).